
F E J L E S Z T Ö P E D A G Ó G I A

---

pedagógiai szakfolyóirat / 15. évfolyam, 2004/4-5.

A FEJLESZTÉS RŐL

JÁTÉKTÁR

Ajánlás szülőknek

TUNYOGI ERZSÉBET

Számtalanszor elhangzik a felnőtt szájából a kérdés: milyen játékot vegyek a gyerekeknek? Valóban igen nagy gond a többezres kínálatból a választás. Abban kívánunk segíteni, hogy az életkori sajátosságokat figyelembe véve utat vágjunk a rengetegben.

Segíteni csak akkor tudunk hatékonyan, ha a szülő ismeri a gyermekét. Igen, ismeri. Hagyja, hogy a gyermek megmutassa magát. Mit szeret, érdeklí, mi okoz neki örömet? Kik azok, vagy mik azok, akivel, amivel szívesen tölt időt, játszik. A következő szempont, amit meg kell figyelni: miért nem játszik adott dolgokkal, miért nem érdeklődik bizonyos dolgok iránt?

Miért nem játszik szívesen valakivel? Az első szempontonál csak látszólag könnyű a dolgunk, mert érdeklődését megerősítjük, de ezzel be is szűkíthetjük.

A második szempontonál a látszat ellenére csakugyan könnyű a dolgunk. *A gyermekkel közösen – közös játékban* – felfedeztetjük a varázsát annak, amitől idegenkedett. Jártasságot, készséget alakítunk ki a játékban, amitől korábban tartózkodott.

Tudnunk kell, hogy a gyermeket minden érdekli. Sok-sok differenciált inger kell biztosítanunk az érzékszervein keresztül ahhoz, hogy elegendő tapasztalathoz, információhoz jusson. Ez a sokszínűség alapozza meg a kreatív, alkotó gondolkodást, tanulást.

A tanulási képesség kibontakoztatása mellett legalább ekkora, ha nem sokkal nagyobb hangsúlyt kap az érzelmek, a psziché harmonikus fejlődése. Talán közhelynek számít, de említésre méltó – hogy kiváló intellektus mellett is – az érzelmi biztonság és kiegyensúlyozott-

ság zavara, vagy akár sérülése károsíthatja mind a tanulást, mind a szocializációt (társaskapcsolat) vagy az életvezetést.

A GYERMEKKOR

Alapvető szüksége a csecsemőnek a szülei önzetlen szeretetéből fakadó biztonságérzet. Ez a feltétele a csecsemő harmonikus személyiségfejlődésének, ami nem más, mint a bizalom. Ennek kialakítására elsősorban a művészeteket hívjuk segítségül.

A MŰVÉSZETEK SZEREPE AZ ÉRZELMI NEVELÉSBEN

IRODALOM

A szülő gyermekét elfogadó, szeretettel teljes testi kapcsolatának kialakításában a kisdéd-mondókák igen fontosak. Ilyen lehet az altató, melynek kétszemélyes világában a csecsemő vagy a kisgyermek a tökéletes meghittséget éli meg.

A monoton, ritmikus mondókák, versikék (mosdatók, etetők, öltöztetők stb.) mondogatása nyugtatóan hat a gyermekre. Az egyenletes mozgatóással kísért cirógatók, tapsoltatók, ütögetők, csipkedők stb.) ellazulást, relaxációt idézhetnek elő.

A cselekedtetők (lovagoltatók, hintázatók, hordozó, lóbáló...) együttműködést, kapcsolatteremtést feltételeznek, és segítik, hogy a szülő és a gyermek egymást kölcsönösen megismerje. Ebből következik a közös játék, amely örömet okoz.

A csecsemőkort követő életszakaszokban igen nagyok lehetnek a fejlődési eltérések. Lesznek, akik 18–20 hóna-

pos korban már pár soros mondókákat mondanak, s szívesen hallgatnak verseket, verses meséket, s lesz aki 3 éves kor körül versel. A versek és mesék az egész gyermekort át kell, hogy szöjék.

Versek, verses mesék

Ismereteket közvetítenek időjárásról, növényekről, állatokról, ünnepekről, érzelmekről és sok másról is.

A versek szójátékai és ritmusai alkalmasak arra, hogy a gyermek *passzív és aktív beszéde is nagymértékben fejlődjön*, valamint az egyszerűtől a bonyolultig *mozdulatjátékokat játszasson a családdal, vagy egyedül*. A beszélő gyermek ünnepek alkalmával egyenrangú társként *bekapcsolódhat a társas életbe*.

Mesék

A mesék segítik a gyermeket, hogy eligazodjon a világban, hogy legyőzze félelmeit, kezelni tudja a konfliktusokat. A mesék világában a jótett megdicsőül, az ellentétek feloldódnak, a főszereplő, akivel a gyermek azonosul, a történet végén szerencsés sorba kerül. Ennek a varázsvilágnak a megteremtése segíti a fantázia kibontakozását és a feloldott kudarchelyzetek fejlesztik a gyermek humorérzékét.

A gyermek–szülő bensőséges kapcsolatának elmélyítésében a leghatékonyabb eszköz az esti mese.

KÉPALKOTÓ MŰVÉSZETEK

A csecsemő- és gyermekkorra az *érzéki megismerés* a jellemző. A gyermek első-sorban képekben fogja fel a világot, ezek *képzettekbe rendeződnek*, s ezekben tükröződik a valóság.

A képzetek kivetíthetők, a kivetítés módja az *ábrázolás*, ami egyaránt történhet síkban és térben. Már 9–10 hónapos kortól adhatunk ceruzát a kézbe.

A vizuális kultúrát befolyásoló tényezők:

– A tág értelemben vett *környezet*, természet, építészet. Akkor járunk el helyesen, ha séta közben mutatjuk a fákat s a leveleken átszűrődő fényeket, színeket, virágokat, bokrokat, tavat, patakot, holdat, csillagokat, valamint az épületeket, építészeti műtárgyakat.

– *Tárgyi környezet*, otthon, intézmény, játéktárgy, festmény, iparművészet. Nem feltétlenül gondolhatunk arra, hogy a gyermek születésekor iparművésszel rendeztessük be az otthonunkat. Inkább csak arra figyeljünk, hogy a gyermeket ne vegyék körül giccses, vásári bővlik. Törekedjünk a tiszta formákra, pasztell vagy élénk, de nem rikító színekre. A szegénység nem egyenlő az ízléstelenséggel.

– *Képolvasás*. Olyan lapozókat, képes mesekönyveket is vegyünk, melyeket a gyermek választ!! Sokszor nem azonos a gyermek képi látásmódja a felnőttével. Sok esetben az absztrakciót jobban kedveli. (Lásd A nagy ho-ho-horgász, Pom Pom meséket stb.)

– *Irodalmi mű képi fantáziája*. Felolvasás után hagyjunk időt arra is, hogy a gyermek saját fantáziájában jelenjen meg a képek.

– *Színek világa*. Mutassuk a színeket, hasonlítsuk össze, ismertessük fel, a gyermek gondozása közben is beszéljünk a színekről.

– *Önálló alkotó tevékenység*. Firka, rajzolás, festés, gyurmázás önmagában is örömet okoz a gyermeknek.

– Múzeumok, képtárak. Minden múzeumban művészi alkotásokat láthatunk (pl. iparművészeti múzeumban formatervezett eszközöket, de lehetne sorolni mindet). Ezenfelül a múzeumoknak különleges, méltóságteljes hangulatuk van.

– *Mozgóképek*. Diafilmek, videofilmek. Helye van a gyermek életében a mese, a természet, a gyermekfilmnek, de nem helyettesítheti az itt felsoroltakat, mert a gyermek életében a legfontosabb a saját élmény.

A vizuális élmények kivetítése megszabadíthatja a gyermeket a félelmeitől, fájdalmaitól, elszenvedett sérelmeitől.

A vizuális élmény kivetítése ennek ellenkezőit is megerősíti a gyermekben. A szépség, a harmónia, az igényesség kialakulását. Erősíti az alkotó vágyat, felzabardítja a fantáziát.

A ZENE SZEREPE AZ ÉRZELMI FEJLŐDÉSSEN

A gyermeknevelésről mondja Kodály: „Kilenc hónappal a születés előtt” kell elkezdni. Kodály jóval előbb tudta, mint a tudomány, hogy a magzat reagál az énekekre, zenére, versre, irodalmi szövegre.

A zenei műveltség alapja az ének. A szülőről gyermekekre száll a dal.

Zeneművek fajtái:

Népdal: altatók, játékos gyermekdalok, tárgyuk a munka, öröm, vidámság, keserűség, szerelem. A népdalokban az élet maga vált dallá. Minden érzélem kifejezhető általa. A gyermeket bevezeti abba a kultúrába, ahova született. Az altatók, ringatók nyugalmat, szeretetet árasztanak, a gyermekdalok pajkosságot, lendületet, örömet stb. ébresztenek. Fontos, hogy a felnőtt világ dalaitól se zárjuk el.

Az ünnepek dalai meghatározzák az esemény hangulatát, így a gyermek élményként őrzi és élményként idézheti fel a történeteket. Dal nélkül nincs is ünnep.

A közösségek dalai (egyházi, vagy társadalmi) kifejezik a csoport gondolkodását és érzelmi világát. Az összetartozás érzését tanítja meg a gyermeknek.

A zenei művek: A komoly- és könnyűzenei művek a gyermekben érzeteket ébresztenek, vagy a fantáziának adnak teret. Amikor a gyermek zeneművet választ, a zene által keltett érzetet akarja újból és újból átélni. Számos szakirodalom tanúsítja, hogy a zene gyógyít.

Javasolom, aki teheti, vigye el a gyermekét a Zeneakadémiára már óvodáskortól, ahol úgynevezett „Kakaó Koncertek”-et lehet hallgatni.

Összefoglalva az előzőekben leírtakat, megállapíthatjuk, hogy a zene segíti a gyermeket a társas kapcsolatok kialakításában akár az együttéléskés vagy -zenélés révén. A gyermek érzelmi világát harmonizálja, mert nyugtat, felold, eseményeket feldolgozni segít. A zene is alkalmas arra, hogy művészi kifejező eszköz legyen.

TÁRSMŰVÉSZETEK

A tánc és a színjátékszás (báb-jelmez). A gyermek csecsemőkorától kezdve kifejezett boldogságot mutat, ha táncolnak vele, vagy ha a felnőtt mimikai játékot játszik. Nagyokat kacag, ha valaki „bohóckodik”, szerepet játszik. Saját tapasztalatból tudom, hogy akár 18–20 hónapos gyermek is tudja élvezni a báb-előadásokat. Elsősorban a mozgást, a fényeket, formákat, dalokat.

A tánc is és a színjáték is metakommunikációt és szocializációt fejleszt. A „mintha” élménnyel, a gyermek számos viselkedési mintát, cselekvést és lelki ráhangoltságot tapasztal meg. A társművészetek alkalmasak az empátia és szolidaritás megtanulására.

A CSECSEMŐ JÁTÉKESZKÖZEI

Az újszülöttkorról azt kell tudnunk, hogy az újszülött közelre jól lát, és elsősorban a kerek formát észleli legjobban. Ezért kb. 20 cm-re szemmagasságba vitt tárgyak lehetnek kedves arcú *babák és állatfigurák*. A csecsemő a puha, melegtapintású tárgyakra örül (ezek hasonlítanak leginkább az anyaöltre). Felfűzhetünk *színes rubacsíkokat* is a kiságyára, amit ha megmozdít, vagy megmozgattunk, kellemes látványt mutat. Szeretik a csecsemők is és a szülők is, ha egy tárgy *hangot is* ad. Kapni lehet olyan textilálatkákat, amelyek megnyomva állathanghoz hasonló hangot adnak, és nevető babanyelven beszélő babákat. Ezenfelül nagy divat a felhúzható figura, amiben valamilyen dallam van. Próbáljuk ki a boltokban, milyen dallama van, a lágyat, a kellemeset keressük. (Sajnos soknak erőteljes és rossz minőségű géphangja van). Javasolom, természetes anyagokból készült, többféle hangot adó, nagyon dekoratív, felfüggeszthető „ajtócsengő” (elsősorban kézműves iparművészek árulják) használatát.

Természetesen legjobb, ha a család sokat énekel vagy hangszerreken zenél. Ilyen lehet a szájharmosika, furulyafélék, sípok, dobok, csörgők. (Nem a műanyag csörgőkre gondolunk.)

A csecsemő 6–8 hónapos korától az ajánlható játéktárgyak számos eszközzel kibővíthetők. Ezek közé tartoznak a kővetkezők:

Lapozók lehetnek textilből és puha műanyagból. Természetesen ne mondjunk le a keménypapír könyvekről se.

Húzogató-tologató játékok: A változatos mozgás örömet okoz a gyermek számára. Ezen játékok között is találunk olyat, amely fényt és hangot is ad. Így a játék egyazon időben több érzékszervre hat, a differenciált érzékelést segíti. A boltokban a kínálat óriási, de alapos vizsgálattal kiszűrhető az, amelyik könnyen szétesik, így használhatatlan.

Egyensúlyt és nagymozgást segítők: hinták (függő és hintaló), kerekcs ládika, kisautó, motor, roller, talicska, babakocsi, hengerek, nagy labdák.

Labdák: különféle színűek, méretűek lehetnek. Törekedjünk arra, hogy a gyermek két kézzel biztonsággal megtudja fogni. A labda egyik kedves játéka minden gyermeknek, szeretik elgurítani, és utána kúszni, mászni. Szeretik a változó sebességet megtapasztalni, vagy boldogan ölelgetik és hancúroznak vele.

Manipulációt, kézzeljáratot fejlesztők

Az előzőekben felsorolt játékok mindegyike a manipulációt is fejleszti. Ezenfelül minden tárgy, amit a csecsemő elér, megérint, vagy megfog. Segítsük őt a környezetének minél pontosabb megismerésére. Metakommunikációval, beszéddel figyelmeztessük a veszélyes tárgyak elkerülésére. Gondozási műveletek közben is, mint fürdetés, etetés, öltöztetés stb., adjunk kézbe valamilyen tárgyat, ami nem balesetveszélyes. Akkor járunk el helyesen, ha a műveletek közben be-

szélgetünk is a csecsemővel arról, hogy mit adtunk a kezébe, és mit csinálunk.

A csecsemőkre jellemző, hogy szinte mindent a szájukba vesznek. Ennek magyarázata kettős: – a szájukkal tapogatták le a tárgyat, vagy a – fogzásuk miatt is szívesen rágcsálnak valamit. A tárgyak kiválasztásánál – ez a játéktárgyakra is vonatkozik – figyeljünk arra, hogy a szájba vételkor se történjen sérülés, baleset. A csecsemőt soha ne hagyjuk magára még a játékaival sem.

Látjuk, hogy a tárgyak megismeréséhez a kéz mellett fontos szerepe van a szájnak is. Ne gátoljuk a megismerést a cumiztatással. A nyugodt, szeretetteljes környezetben nincs szüksége a csecsemőnek a cumira.

Manipuláció fejlődése

A csecsemőkorban a tárgykontaktus kialakulásának fejlődése több hét, több hónap eltérést is mutathat. (6–8 héttől – akár 4 hónapig.) Első kapcsolat a tárggyal az *érintés*. Történhet ez kézzel, lábbal, törzssel. Először véletlenszerű, majd egyre inkább célzott *odanyúlás*. *Javasoljuk* ehhez azokat a játéktárgyakat, melyeket babakocsira, kiságyra fel lehet kötni. Figyeljünk fokozottan arra, hogy a gyermek nehegy belegabalyodjon a játék zsinórjába. Legyen szempont itt is, hogy a tárgyak kellemes tapintásúak legyenek, és minél több természetes anyagot érthessen meg a csecsemő.

A tárgy megfogása a következő fejlődési szakasz. A csecsemő *fogása markoló*. A célzó mozgásokhoz kiválóan alkalma-

sak az úgynevezett *kalapácsos játékok*, ahol golyócskát ütöget bele egy lyukba kiskalapáccsal, vagy rudacskát... (számos ötletet láthatunk). *Hangszerek* közül választhatunk különféle dobokat, patkós csengőt, csengős rázogatót, xilofont, csörgőkockát, csörgődobot, csörgő bohócot.

Kockák: nagyobb méretű színes papírkockák, színes fakockák vagy műanyag építők.

Montessori-játékok: egymásra fűzhető, egymásra rakható figurák, formák.

Egymásba illesztő játékok: műanyag láncszemek, csillagformák, hengerek,...

Táblás játékok: ezek között van olyan, mely az állat képét megnyomva az állat hangját szólaltatja meg. Ugyanezen az elven alapszik a járművek megszólaltatása. Ezenkívül vannak olyan táblás játékok, amelyekben számos mozdulatot lehet begyakorolni, pl. csavargatás, forgatás, ütögetés, nyomkodás, pörgetés...

Bábok: elsősorban kesztyűbábokra gondolunk, de lehet csuklóra erősíthető is kapni, a csecsemő forgatja a kezét, és eközben is játszik.

Homokozók: 9 hónapos kortól lehet együtt homokozni a csecsemővel. Szívesen pakolgatják a homokot ki-be a kisvödörbe.

Vízbe rakható játékok: ezek szivacsból kivágott különféle formák, amik a vízben úsznak, valamint csempére tapaszthatók, arról könnyen leszedhetők.

Ceruzák: színes, vastag átmérőjű ceruzák, melyekkel nagy csomagolópapíron firkálhat a gyermek.

(Folytatjuk)

Jelenleg marketing szakmában dolgozó, olaszul középfokon, angolul alapfokon beszélő, pszichopedagógusi diplomával rendelkező újságíró

fejlesztő pedagógusi munkát vállal félállásban.

Érdeklődni telefonon, a 06-30-541-7855, illetve reggel-este a 06-23-452-517 számon.